

به نام خدا

روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵ میلادی پیامدها و الزامات آن برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	گفتار اول - محتوای گزارش
۷.....	گفتار دوم - پیامدهای سیاسی و امنیتی
۱۳.....	گفتار سوم - الزامات سیاسی و امنیتی
۱۸.....	جمع‌بندی
۱۹.....	پی‌نوشت‌ها

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۹۴۴۳

دفتر: مطالعات سیاسی

دی ماه ۱۳۸۷

روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵ میلادی پیامدها و الزامات آن برای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

چکیده

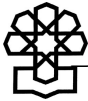
شورای اطلاعات ملی آمریکا در تازه‌ترین گزارش خود به تبیین روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵ و تجسم آینده‌های بالقوه پرداخته است. برپایه این گزارش، اوج‌گیری قدرت‌های در حال ظهور، اقتصاد جهانی شده، انتقال تاریخی ثروت و قدرت اقتصادی از غرب به شرق و رشد نفوذ عوامل و بازیگران غیردولتی موجب تحول در قواعد و الگوهای رفتاری، پویای منطقه‌ای و بین‌المللی و ماهیت رقابت‌ها خواهد شد. ارزیابی این روند و بررسی پیامدهای سیاسی و امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران می‌تواند نقشی روشنگر در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان کشور در حوزه‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی ایفا کند.

مقدمه

آینده‌پژوهی^۱ مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر یا ثبات، به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازد.^(۱)

آینده‌پژوهی منعکس می‌کند که چگونه از دل تغییرات (یا تغییر نکردن) امروز،

1. Futures Study

واقعیت فردا تولد می‌یابد. در همین چارچوب، شورای اطلاعات ملی^۱ آمریکا که هدایت تلاش‌های جامعه اطلاعاتی آمریکا در تدوین برآورد اطلاعات ملی و دیگر اسناد اطلاعاتی را برعهده دارد، در سال ۱۹۷۹ بنا نهاده شد. هدف این سازمان ارائه اطلاعات لازم به سیاست‌گذاران بدون توجه به منطبق بودن این اطلاعات با سیاست‌های کنونی این کشور است.^(۲) یکی از مهم‌ترین پروژه‌های تحلیلی این شورا ارائه گزارش‌های جهانی و ارزیابی سناریوها برای آینده جهان با افق زمانی ۱۵ ساله است.

روندهای جهانی تا ۲۰۲۵: جهان تغییر یافته،^۲ تازه‌ترین گزارشی است که این شورا در ادامه گزارش‌های قبلی خود منتشر کرده است.^(۳) هدف این پژوهش تبیین فرصت‌ها و چالش‌های فراروی جمهوری اسلامی براساس سناریوهای محتمل و ترسیم شده در گزارش فوق است.

گفتار اول - محتوای گزارش

مفروض بنیادین گزارش روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵ آن است که به‌خاطر اوج‌گیری قدرت‌های در حال ظهور، اقتصاد جهانی شده، انتقال تاریخی ثروت و قدرت اقتصادی از غرب به شرق و رشد نفوذ عوامل و بازیگران غیردولتی نظام بین‌الملل کنونی دیگر رسمیت نداشته و در نتیجه قواعد و الگوهای رفتاری، پویای منطقه‌ای و بین‌المللی و ماهیت رقابت‌ها متحول خواهد شد. موضوعات محوری گزارش عبارتند از:

1. National Intelligence Council (NIC)
2. Global Trends 2025: A Transformed World

۱. سرشت نظام بین‌الملل

نظام بین‌الملل در سال ۲۰۲۵ نظامی چندقطبی است که در نتیجه ظهور قدرت‌های جدیدی همچون چین، هند و روسیه است. علاوه بر این قدرت نسبی بازیگران غیردولتی مثل گروه‌های مذهبی،^۱ شبکه‌های جنایی^۲ و شرکت‌های تجاری افزایش خواهد یافت. قدرت به‌شدت پراکنده شده و در نتیجه ظهور بازیگران جدید و نقش‌آفرینی بیشتر در معادلات جهانی، قواعد بازی نیز تغییر خواهد یافت. هرچند قدرت نسبی ایالات متحده کاهش می‌یابد، اما این کشور همچنان قدرتمندترین بازیگر باقی خواهد ماند.

۲. کانون‌های تولید ثروت

انتقال قدرت و ثروت اقتصادی از غرب به شرق آغاز شده و این امر به دو علت است: نخست، افزایش قیمت نفت و کالا موجب افزایش ثروت کشورهای حوزه خلیج فارس و روسیه می‌شود. دوم، هزینه‌های کمتر و حمایت‌های دولتی موجب می‌گردد تا مزیت تولید کالا و خدمات صنعتی در شرق بر غرب برتری یابد. در نتیجه کانون‌های تولید به سمت کشورهای برخوردار از این مزایا سوق پیدا می‌کند. برزیل، روسیه، چین و هند درصد قابل توجهی از سهم اصلی گروه هفت کشور صنعتی را از نظر تولید ناخالص داخلی به‌خود اختصاص خواهند داد. قدرت اقتصادی ایران، ترکیه و اندونزی به‌طور چشمگیری افزایش خواهد یافت.

1. Religious Groups
2. Criminal Networks

۳. ماهیت رقابت‌ها

رقابت‌های راهبردی به سمت تجارت، سرمایه‌گذاری و نوآوری در فناوری و دانش تغییر مسیر خواهد داد. هر چند رقابت‌های تسلیحاتی، نظامی و گسترش قلمرو سرزمینی نیز وجود خواهد داشت، اما سرشت غالب رقابت بین دولت‌ها کسب علوم نوین و دستیابی به فناوری‌های پیشرفته است.

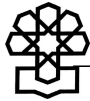
۴. تروریسم

تروریسم همچنان تهدیدکننده امنیت ملی کشورها خواهد بود. پیشرفت فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و امکان دستیابی گروه‌های تروریستی به آن، قابلیت‌های خطرناکی را در اختیار این گروه‌ها قرار می‌دهد. با توجه به گسترش تکنولوژی، امکان حملات تروریستی با استفاده از سلاح‌های شیمیایی، بیولوژیکی و حتی هسته‌ای افزایش خواهد یافت و این امر امنیت ملی کشورها در مقابل تهدیدات تروریستی را آسیب‌پذیرتر خواهد ساخت.

۵. تقاضا برای انرژی و غذا

میزان تقاضا برای انرژی، غذا و آب از منابع موجود فراتر خواهد رفت. میزان تولید انرژی در بسیاری از تولیدکنندگان سنتی انرژی کاهش یافته و تولید نفت و گاز در مناطق بی‌ثبات متمرکز خواهد شد. در نتیجه دولت‌ها به سمت انرژی‌های جایگزین نفت همچون گاز طبیعی، زغال‌سنگ پیش خواهند رفت.

تقاضا برای غذا به میزان ۵۰ درصد افزایش پیدا می‌کند. این امر به‌دلیل رشد

جمعیت جهان، افزایش فراوانی کالاها و تغییر سلیقه‌های تغذیه‌ای در رده‌های میانی جمعیتی به سلیقه‌های غذایی غربی خواهد بود. همچنین در نتیجه گسترش شهرنشینی مشکل کمبود آب شیرین تشدید خواهد شد.

۶. روند رشد جمعیت

هرچند روند رشد جمعیت جهانی ادامه می‌یابد و جمعیت جهان به هشت میلیارد نفر خواهد رسید، اما بیشترین رشد مربوط به آسیا و آفریقا خواهد بود. کشورهای توسعه‌یافته، دوره سریع‌ترین رشد در نسبت سالخوردگان را تجربه کرده و به علت جمعیت سالخورده، جریان مهاجرت به این کشورها تشدید خواهد شد. میزان رشد جمعیت در ایران نیز کاهش یافته و جمعیت این کشور به ۷۷ میلیون نفر در سال ۲۰۲۵ خواهد رسید. به همین جهت اعتراضات سیاسی و صنفی و تعداد جوانان جویای کار به میزان زیادی در دهه بعد در این کشور کاهش خواهد یافت که با نرخ کنونی در آمریکا و چین (نزدیک به یک درصد در سال) قابل مقایسه است.

۷. ماهیت متغیر منازعات

با پیشرفت دانش و تکنولوژی، دستیابی دولت‌ها به قابلیت‌های تسلیحاتی پیشرفته و تغییرات در محیط امنیتی کشورها، ماهیت منازعات دگرگون خواهد شد. روندهای استراتژیک زیر، توصیف‌کننده ماهیت و ویژگی منازعات آینده خواهد بود:

الف) اهمیت فزاینده اطلاعات

پیشرفت‌های حاصله در تکنولوژی‌های اطلاعاتی منجر به شکل‌گیری سلاح‌های جنگی پیشرفته با دقت بالا، بهبود توانایی‌های هدف‌گیری و نظارت و دیده‌بانی، فرماندهی و

کنترل بهتر و استفاده فزاینده از روبات‌های اطلاعاتی می‌شود. اهمیت فزاینده فناوری‌های اطلاعاتی به‌عنوان ایجادکننده قابلیت‌های جنگی مدرن باعث خواهد شد که خود اطلاعات، هدف عمده منازعات آینده باشند. تا سال ۲۰۲۵ برخی کشورها احتمالاً از سلاح‌هایی استفاده می‌کنند که جهت تخریب و نابودی سیستم‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی، حس‌گرها و سیستم‌های ارتباطی طراحی شده‌اند. مثل سلاح‌های ضدماهواره، ضدرادار و فرکانس و سلاح‌های لیزری.

ب) تغییر و تکامل توانایی‌ها و قابلیت‌های جنگی غیرمتعارف

استفاده از تاکتیک‌های جنگی غیرمعمول توسط دولت‌ها و بازیگران غیردولتی به‌عنوان راهکار جنگی در مواجهه با نیروهای نظامی پیشرفته، ویژگی مهم و اساسی منازعات در سال ۲۰۲۵ خواهد بود. تکنولوژی‌های ارتباطی مدرن مثل ماهواره و تلفن همراه، اینترنت، روش‌های جدید تجاری و سیستم‌های اطلاعاتی با ظرفیت بالا که حجم وسیعی از متون، نقشه و تصاویر دیجیتالی و فیلم را در خود جای می‌دهند، به شکل وسیعی نیروهای غیرمتعارف را قادر می‌سازد تا بتوانند عملیات مخرب خویش را سازمان‌دهی کنند و با هماهنگی و همکاری بیشتر آنها را اجرا کنند.

ج) اهمیت یافتن جنبه‌های غیرنظامی جنگ

ابزارهای جنگی غیرنظامی که براساس مؤلفه‌های اقتصادی، روان‌شناختی و اطلاعاتی شکل گرفته‌اند، طی دو دهه آینده به‌شکلی فزاینده در منازعات مورد استفاده قرار خواهد گرفت. در آینده تخصص دولت‌ها و گروه‌های غیردولتی به شکل «جنگ رسانه‌ای»^۱ و هدایت افکار عمومی خواهد بود.

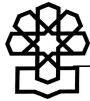
د) گسترش منازعات به فراسوی میادین جنگی سنتی

جلوگیری از گسترش منازعات در آینده بسیار مشکل خواهد بود. پیشرفت و گسترش توانمندی‌های تسلیحاتی (مثل سلاح‌های دوربرد با دقت بالا) و تولید مداوم سلاح‌های کشتار جمعی و به‌کارگیری اشکال جدید جنگی مثل جنگ مجازی^۱ یا جنگ فضایی^۲، ابزارهایی را در اختیار نظامیان دولت‌ها و گروه‌های غیردولتی قرار می‌دهد که می‌توانند منازعات آینده را به فراتر از مرزهای جنگی سنتی گسترش دهند.

گفتار دوم - پیامدهای سیاسی و امنیتی

پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و گسترش دسترسی به تکنولوژی موجب شده که تغییر و سرعت انتقال تغییرات به بخش‌های مختلف و همه کشورها ویژگی غالب نظام بین‌المللی باشد. روندهای جهانی، متغیر و در عین حال بسیار پیچیده شده به‌گونه‌ای که نه تنها دولت‌ها بلکه اندیشمندان و نظریه‌پردازان از درک، نظریه‌پردازی و پیش‌بینی آینده عاجز مانده‌اند. این امر ایجاب می‌کند که دولت‌ها از ابزارهای سنتی کنترل و اعمال قدرت دست کشیده و با بهره‌گیری از ابزارها و شیوه‌های نوین در عین عدم حضور فیزیکی توانایی کنترل و مدیریت غیرمستقیم خود را تقویت کنند. براساس محورهای گزارش روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵: جهان تغییر یافته می‌توان پیامدهای سیاسی و امنیتی زیر را برای امنیت ملی و جایگاه ایران در معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی متصور شد.

1. Cyber Warfare
2. Space Warfare

۱. نحوه چینش بازیگران در معادلات جهانی

جهان شاهد انتقال و پراکندگی قدرت سیاسی و اقتصادی است. جنگ عراق، رؤیاهای «لیبرال امپریالیسم»^۱ را به فراموشی سپرد؛ ارزش و ایده‌های آمریکایی از هم پاشیده شد. به گفته فرید زکریا^۲ عضو شورای سردبیری هفته‌نامه نیوزویک، «آمریکا فقط می‌تواند مانند سایر شناگران در دریا شنا کند و دیگر هرگز قادر نخواهد بود که نفوذ پیدا کند».^(۳) ایالات متحده امروز به مرکز زلزله در جهان تبدیل شده، بحران مالی و اقتصادی باعث انتقال قدرت از آمریکا به اروپا و سپس هند، چین، روسیه و کشورهای حوزه خلیج فارس شده است. آمریکا دیگر قدرت بلامنازع نیست و بازیگران دیگری چون هند، چین، روسیه و برزیل نقش برجسته‌ای را در معادلات جهانی ایفا خواهند کرد. ژئوپلیتیک نوینی که مشخصه‌اش تعدد بازیگران پرنفوذ است در حال شکل‌گیری است.

«پایان تکبر غرب» حاکی از آن است که دیگر جهان غرب یعنی عمدتاً اروپا و آمریکا تنها دارندگان ابتکار اقتصادی و استراتژیکی نیستند. این امر، فضای مناسبی را برای نقش‌آفرینی سایر دولت‌ها از جمله جمهوری اسلامی در معادلات منطقه‌ای و جهانی فراهم می‌کند.

برخلاف نظام تک‌قطبی و دوقطبی که همه کشورها ملزم به اتخاذ سیاست‌های همسو با قدرت یا قدرت‌های هژمون هستند، نظام چندقطبی این امکان را فراهم می‌کند که قدرت‌های متوسط و کوچک از طریق همکاری با قدرت‌های بزرگ یا ایجاد ائتلاف میان خود، توان نقش‌آفرینی و تأثیرگذاری خود در مسائل سیاست جهانی را تقویت

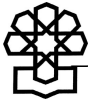
1. Liberal Imperialism
2. Fareed Zakaria

کنند. در نظام چندقطبی بلوک‌های منطقه‌ای اهمیت روزافزونی یافته و منطقه‌گرایی امنیتی و سیاسی میان دولت‌ها گسترش می‌یابد. در این فضای متکثر تهران می‌تواند با بهره‌گیری از مؤلفه‌های قدرت سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، موقعیت ژئوپلیتیک و استراتژیک ممتاز و بهره‌گیری از قدرت نرم در جهان اسلام، ضمن حضور فعال در همکاری‌های منطقه‌ای در سه زیرسیستم خلیج فارس، آسیای مرکزی و قفقاز و آسیای جنوب غربی و پی‌ریزی همکاری‌های راهبردی با قدرت‌های در حال ظهور همچون چین در بخش اقتصادی و هند در بخش انرژی؛ در تدوین الگوهای رفتاری و قواعد بازی منطبق با منافع ملی و در راستای جایگاه منطقه‌ای به‌عنوان قدرت برتر نقش ایفا کند.

۲. تروریسم

پدیده تروریسم از گذشته‌های دور وجود داشته و در برجسته‌ترین شکل خود با ترور شاهزاده اتریش منجر به وقوع جنگ جهانی اول گردید. پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و روند فزاینده جهانی شدن موجب تغییر ماهیت تروریسم گردیده است. این تغییر از چند بعد قابل بررسی است: نخست اینکه گسترش تکنولوژی، امکان دسترسی گروه‌های تروریستی به ابزارها و سلاح‌های پیشرفته و انجام عملیاتی سریع و ویرانگر را فراهم کرده است. دوم اینکه درهم‌تنیدگی‌های فزاینده و گسترش ارتباطات، افراد را قادر خواهد ساخت که در مورد یک موضوع مشترک در درون مرزهای یک کشور با هم متحد شوند و گروه‌های جدیدی از ناراضیان را تشکیل دهند. سوم اینکه رسانه‌های جمعی و ارتباطات جهانی موجب می‌شود تا تخصص دولت‌ها و گروه‌های تروریستی ماهیتی نرم‌افزاری و رسانه‌ای پیدا کند.^(۵) هر دو طرف خواهند کوشید تا با ارائه اخبار

به شکل ۲۴ ساعته و با تحریک افکار عمومی، حمایت عمومی را به سمت اهداف خویش جلب نمایند. حوادث بمبئی بیانگر آن است که امروزه همه دولت‌ها در مقابل گروه‌های تروریستی با انگیزه‌ها و نظام ارزشی مختلف آسیب‌پذیر هستند. در این میان وجود گروه‌های تروریستی مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران همچون گروه پژاک، سازمان منافقین، تروریسم مواد مخدر (نارکو تروریسم)، و دسترسی این گروه‌ها به تکنولوژی‌های مدرن و سلاح‌های پیشرفته امکان هرگونه اقدام تروریستی را محتمل‌تر می‌سازد. امکان استفاده این گروه‌ها از سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک، حمایت ایالات متحده و رژیم صهیونیستی از این گروه‌ها و اقدام انگلیس در خارج کردن سازمان منافقین از لیست گروه‌های تروریستی، امکان حملات تروریستی و استفاده ابزاری غرب از این گروه‌ها با هدف ایجاد جو ارباب و وحشت در بین مردم و اجبار ایران به سازش در سایر حوزه‌ها همچون مسئله هسته‌ای را بیش از پیش تقویت می‌کند.

۳. گسترش و تقویت نقش بلوک‌های منطقه‌ای

روند جهانی شدن، وابستگی متقابل روزافزون دولت‌ها به یکدیگر و تمایل دولت‌ها به ارتقای توان رقابتی خود در حوزه‌های سیاسی و اقتصادی موجب تقویت روزافزون نقش بلوک‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای در روند تعاملات بین‌المللی خواهد شد. پیمان‌های منطقه‌ای می‌توانند در پر کردن خلأها و شکاف‌های ایجادشده به وسیله نهادهای قدیمی و ناکارآمد جنگ جهانی دوم با ایجاد همکاری بین دولت‌ها در حل و فصل مسائل منطقه‌ای نقش برجسته‌ای را ایفا کنند. آنچه در پیمان‌های منطقه‌ای امروز مطرح است تکیه بر توانایی‌های ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی کشورهای است که در سایه

همجواری می‌توانند به موفقیت‌های اقتصادی و سیاسی باارزشی دست یابند. در همین چارچوب، الزامات ملی (برخورداری از منابع طبیعی، نیروی انسانی ماهر و جوان، رشد و پیشرفت بالنده در عرصه‌های علمی و فناوری)، منطقه‌ای (موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک در منطقه، برخورداری از ژئوپلیتیک ممتاز در کانون‌های تولید و مصرف انرژی، حضور آمریکا به‌عنوان دشمن استراتژیک در محیط پیرامونی، نگرانی کشورهای منطقه از نفوذ و قدرت منطقه‌ای ایران مانند نشست مشترک کشورهای ۱ + ۵ و دولت‌های عربی) و بین‌المللی ایران ایجاب می‌کند که جمهوری اسلامی ایران با تدوین برنامه راهبردی نسبت به تشکیل یا عضویت در بلوک‌ها و پیمان‌های منطقه‌ای، گام‌های جدی را بردارد.

در پیمان‌هایی مانند اکو که دربرگیرنده درصد بالایی از مسلمانان جهان، وسعتی حدود ۷/۷ میلیون کیلومتر مربع و وجود منابع عظیم نفت و گاز به‌عنوان اصلی‌ترین منابع انرژی است یا پیمان شانگهای که دربرگیرنده دو قدرت منطقه‌ای و جهانی چین و روسیه است،^(۱) ایران می‌تواند ضمن بهره‌گیری از کارت‌های برنده دیپلماسی در جهت بسط و توسعه استراتژی اتحاد و ائتلاف گام‌های مثبتی را برای تقویت توان رقابت‌پذیری و کاهش آسیب‌پذیری در مقابل فشارهای سیاسی و اقتصادی بین‌المللی بردارد. در همین راستا، تدبیر حکیمانه مقام معظم رهبری در پیشنهاد تأسیس اوپک گازی با توجه به نقش برجسته انرژی در معادلات آینده جهانی، می‌تواند اهرم‌های نفوذ مؤثری را برای تغییر رفتار دشمنان بالفعل و بالقوه، افزایش هزینه‌های هرگونه اقدام نابخردانه دشمنان و نقش‌آفرینی در تدوین الگوها و قواعد رفتاری در حوزه‌های استراتژیک در اختیار جمهوری اسلامی ایران قرار دهد.

۴. تقویت جایگاه سازمان‌های غیردولتی

سازمان‌های غیردولتی^۱ که بر مسائل خاص تمرکز دارند، به‌طور فزاینده‌ای جایگاه ممتازی را در عرصه سیاست جهانی با توانایی ایجاد تغییر در دستور کارها و تعیین الگوها و قواعد رفتاری دولت‌ها در حوزه‌های موضوعی مختلف خواهند یافت. وجه مشترک سازمان‌های غیردولتی آن است که خارج از حوزه فعالیت دولت‌ها عمل می‌کنند و در مواقعی نیز چالش‌های جدی در مقابل دولت‌ها ایجاد می‌کنند. هرچند بسیاری از سازمان‌های غیردولتی فعال در کشور را گروه‌های علمی، مذهبی و خیریه و گروه‌های عام‌المنفعه تشکیل می‌دهند، اما قرائن نشانگر آن است که نظام سرمایه‌داری اهداف و برنامه‌های مدون در حمایت از فعالیت سازمان‌های غیردولتی همچون طرح‌های ظرفیت‌سازی (مانند حمایت‌های مالی از این سازمان‌ها و تقویت نقش و تأثیرگذاری آنها در عرصه داخلی) و شخصیت‌پردازی (ایجاد استوانه‌ها و شخصیت‌های قهرمان با هدف تقویت انسجام گروه‌های غیردولتی مانند اهدای جایزه صلح نوبل به شیرین عبادی) دنبال می‌کند. از طرف دیگر ضرورت شکل‌گیری سازمان‌های غیردولتی در ایران با توجه به نقش این سازمان‌ها در عرصه روابط بین‌الملل و در شکل‌دهی و سامان‌دهی افکار عمومی در سطح جهان ایجاب می‌کند که جمهوری اسلامی ایران ضمن کنترل دقیق فعالیت سازمان‌های فعال در عرصه داخلی، نسبت به تشکیل و تقویت سازمان‌های غیردولتی در عرصه بین‌المللی همگام با سایر کشورهای مستقل با هدف هدایت افکار عمومی و تأثیرگذاری بر تصمیمات جهانی اقدام کند.

۵. تغییر در ماهیت رقابت بین دولت‌ها

در بافت و شرایط سیاسی و اجتماعی جدید جهانی، مؤلفه‌های قدرت نظامی صرف دیگر تعیین‌کننده جایگاه برتر و ممتاز دولت‌ها در تعاملات بین‌المللی نیست؛ به همین جهت دولت‌ها دیگر صرفاً به دنبال کسب برتری نظامی و توسعه سرزمینی نیستند. قدرت دیگر به معنای کنترل و تغییر رفتار دیگران از طریق اجبار و الزام تعریف نمی‌شود، بلکه چهره‌های جدید قدرت همچون تعیین دستور کارها و ارجحیت‌ها، قدرت بر افکار و قدرت گفتمانی مطرح شده که بهره‌مندی از آن مستلزم توانمندی دولت‌ها در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، گفتمان‌سازی و دستیابی به دانش و فناوری‌های نوین است. در همین چارچوب، رقابت‌های راهبردی به سمت نوآوری و فناوری، تجارت و سرمایه‌گذاری سوق پیدا خواهد کرد؛ این امر ایجاب می‌کند که جمهوری اسلامی نیز با تدوین برنامه‌های راهبردی و اتخاذ سیاست‌های مناسب با توجه به مؤلفه‌های جدید قدرت بخشی، به سمت پیشرفت در عرصه فناوری، کسب علوم نوین و بنیادی به‌ویژه در علوم انحصاری غرب و بهره‌گیری از ابزارهای ارتباطی با هدف تقویت گفتمان مقاومت در مقابل نظام سلطه حرکت کند.

گفتار سوم - الزامات سیاسی و امنیتی

با توجه به پیچیدگی و تغییر مستمر روندهای جهانی، می‌توان الزامات و راهکارهای سیاسی و امنیتی زیر را برای سیاست‌گذاری کلان و راهبردی و مسیر آینده کشور در دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ساله در میان‌مدت و اهداف و ارزش‌های انقلاب اسلامی در بلندمدت متصور شد.

۱. تدوین راهبردی کلان مبتنی بر شناسایی دقیق روندها و پویش‌های جهانی و منطقه‌ای در ابعاد نظامی سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دستگاه‌های سیاست‌گذار و مؤسسات پژوهشی با بررسی دقیق روندهای پویای جهانی و تدوین سناریوهای محتمل براساس ویژگی‌ها و مؤلفه‌های ملی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، نسبت به ارائه راهبردی کلان و ترسیم راه آینده در حوزه‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اقدام کنند.

۲. توجه بیشتر به جایگاه آینده پژوهشی در تصمیم‌گیری‌ها

مراکز تصمیم‌گیری و مؤسسات پژوهشی با توجه به پیچیدگی و تغییر مستمر جهان امروزین، در تصمیم‌گیری و تدوین اولویت‌های پژوهشی، توجه بیشتری به آینده پژوهشی و تدوین سناریوهای محتمل در مسائل و موضوعات جهانی، منطقه‌ای و ملی داشته باشند.

۳. تجدیدنظر در نظام بورکراسی

ظهور روندهای نوین جهانی، ماهیت متغیر و پیچیده موضوعات و مسائل جهانی، ظهور تهدیدات نوین امنیتی و نقش آفرینی فزاینده بازیگران غیردولتی ایجاب می‌کند که نظام بورکراسی موجود به‌ویژه در سه وزارتخانه خارجه، اطلاعات و دفاع به‌گونه‌ای سازمان‌دهی شود که به‌صورت مؤثر و سریع قابلیت مواجهه با مسائل جدید، پیچیده و متنوع را داشته باشد. در همین چارچوب، تجدید ساختار و ایجاد مراکز تخصصی در وزارتخانه‌های فوق با هدف تحلیل سریع و دقیق مشکلات و اتخاذ تصمیمات فوری ضروری است.

۴. روندهای جهانی و دورنمای تغییر در توزیع قدرت جهانی

دورنمای توزیع قدرت جهانی بیانگر آن است که قدرت در نظام بین‌الملل پراکنده شده و ایالات متحده دیگر به تنهایی قادر به مدیریت امور جهانی و تعیین الگوهای رفتاری نخواهد بود. با توجه به اینکه دشمن استراتژیک جمهوری اسلامی ایران، آمریکا است؛ ظهور نظام چند قطبی مبتنی بر نقش آفرینی چین، روسیه، هند و اتحادیه اروپا؛ امکان موازنه‌سازی درون‌گرا^۱ و موازنه‌سازی برون‌گرا^۲ در مقابل سیاست‌های یک‌جانبه و جاه‌طلبانه واشنگتن را بیش از پیش تقویت می‌کند. تقویت همکاری‌ها با روسیه بر اساس منافع استراتژیک به‌ویژه در بخش انرژی و پیگیری جدی تأسیس و فعالیت اوپک گازی، حضور در پیمان‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای با حضور قدرت‌های بزرگ همچون سازمان همکاری شانگهای، تقویت و گسترش همکاری‌ها با کشورهای همسوی با سیاست‌های جمهوری اسلامی به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی به عنوان بازارهای نوظهور برای کالاهای ایرانی، حمایت از درخواست هند و سایر قدرت‌های نوظهور مانند برزیل برای عضویت دائم در شورای امنیت، پیگیری جدی و ایجاد سازوکارهای مناسب برای کسب کرسی عضویت دائم در شورای امنیت برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، تعمیق و گسترش همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای در حوزه‌های موضوعی مختلف همچون انرژی و تبادل نیروی کار را می‌توان از مؤلفه‌های موازنه‌سازی برون‌گرا در مقابل سیاست‌های خصمانه آمریکا دانست. از شاخصه‌های عمده موازنه‌سازی درونی می‌توان به حمایت جدی از فعالیت‌های علمی و پژوهشی، پیشرفت در زمینه دانش و علوم بنیادین، ارتقای کارآمدی نظام

1. Internal Balancing
2. External Balancing

مردم‌سالاری دینی و ارائه آن به‌عنوان الگویی برای کشورهای منطقه در مقابل الگوی لیبرال - دموکراسی غربی، بومی‌سازی امنیت ملی از طریق خودکفایی در تولید سلاح‌های پیشرفته و دستیابی به سلاح‌های ناشناخته، تخصصی شدن تدریجی و ارائه آموزش‌های نوین نظامی با هدف تربیت نیروهای کارآموده و ماهر با قابلیت‌های رزمی بالا همراه با تقویت روحیه شهادت‌طلبی و ایثار در میان نیروهای نظامی اشاره کرد.

۵. ظرفیت‌های بالای جمهوری اسلامی ایران در زمینه قدرت نرم و اهمیت روزافزون دانش و دانایی در روابط دیپلماتیک کشورها

با توجه به پیشرفت فناوری اطلاعات و ظرفیت‌های جمهوری اسلامی ایران در زمینه قدرت نرم وظیفه دستگاه دیپلماسی است که:

- (الف) بسترهای لازم تشکیلاتی و آموزشی برای بهره‌گیری از شیوه‌های نوین دیپلماسی همچون دیپلماسی دیجیتال، رسانه‌ای و عمومی براساس مؤلفه‌های قدرت نرم و دستیابی به اهداف از طریق ایجاد جاذبه و نفوذ معنوی را آماده کند.
- (ب) رویکرد دانش محوری و دانایی به عنوان اصل اساسی در انتصابات و توجه فزاینده به نقش اطلاعات در پیشبرد اهداف دیپلماتیک، مورد توجه قرار گیرد.
- (ج) ضمن تعامل جدی با بازیگران و نهادهای غیردولتی در عرصه سیاست خارجی، بسترهای سیاسی و فرهنگی لازم برای بهره‌گیری دیپلمات‌ها از ظرفیت‌ها و توانایی‌های سازمان‌های غیردولتی در پیگیری اهداف و منافع ملی را فراهم کند.
- (د) ایجاد واحدی در ساختار تشکیلاتی با عنوان «ارتباطات بین‌المللی» با هدف

آشناسازی دیپلمات‌ها با فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، تعامل تنگاتنگ با رسانه‌ها و بهره‌گیری از ظرفیت ابزارهای رسانه‌ای و ایجاد هماهنگی لازم بین نهادهای مختلف فعال در عرصه دیپلماسی عمومی، مورد توجه قرار گرفت.

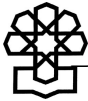
۶. جایگاه آینده ترکیه به‌عنوان یک قدرت مهم منطقه‌ای

با توجه به جایگاه آینده ترکیه به‌عنوان یک قدرت مهم منطقه‌ای، وجود منافع و علقه‌های مشترک فرهنگی، اقتصادی و سیاسی؛ جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با پی‌ریزی روابطی مبتنی بر شناسایی دقیق مؤلفه‌های واگرایانه و همگرایانه همچون سیاست خاورمیانه‌ای جدید ترکیه، جایگاه ژئوپلیتیک این کشور به‌عنوان مسیر انتقال انرژی ایران به اروپا، حمایت ترکیه از تشکیل دولت مستقل فلسطینی، منافع مشترک دو کشور در مواجهه با فعالیت‌های تجزیه‌طلبانه کردها؛ از ظرفیت‌های همکاری با این کشور برای پیشبرد اهداف راهبردی و ارتقای جایگاه منطقه‌ای بهره‌برداری کند.

۷. تغییر در ماهیت جنگ و اشکال نبرد

ماهیت متغیر جنگ، بالاجبار تغییر اشکال نبرد به مفهوم تحول در رابطه دفاع و تهاجم، زمان و مکان، نوع و طرق به‌کارگیری تسلیحات و حتی دگرگونی در گستره به‌کارگیری نیروها در صحنه نبردهای واقعی و مجازی را در پی خواهد داشت. بر همین اساس توصیه می‌شود که:

الف) با توجه به پیشرفت فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و افزایش توان اثرگذاری فناوری نظامی، هرگونه دفاع و تهاجم علیه دشمن باید مبتنی بر شناسایی

دقیق مراکز حساس و استراتژیک دشمن با هدف تسهیل شکست روحیه، کسب پیروزی و تفوق بر دشمن باشد.

ب) عدم توازن در سیاست و قدرت جهانی، میدان جنگ‌های آینده را صحنه نبردهای نامتقارن خواهد ساخت. توجه و گرایش به رویکرد جنگ نامتقارن به مفهوم استفاده نامتعارف و غیرمعمول هوشمندانه از ابزار و نیروهای عادی و غیرمتعارف برای دستیابی به اهداف بزرگ با هزینه کمتر، جنگ‌های آینده را عرصه رقابت تاکتیک‌های نامتقارن خواهد کرد. در چنین فضایی از نبرد و در چرخه نابرابر فناوری نظامی، به نظر می‌رسد که استراتژی دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه، پیوستگی مردم و حکومت و تکیه بر اصول یک جنگ نامتقارن تأمین‌کننده منافع ملی و کاهش آسیب‌پذیری در مقابل توطئه‌های داخلی و خارجی خواهد بود.

جمع‌بندی

«پیچیدگی»^۱ و «تغییر»^۲ را می‌توان دو ویژگی برجسته هزاره جدید دانست. پیچیدگی بدان معناست که امروزه سیاست جهان از سرچشمه‌های متعددی سیراب می‌شود که مرزهای متعارف و سنتی را در می‌نوردند. پیچیدگی و وابستگی متقابل دولت‌ها به یکدیگر، میزان آسیب‌پذیری آنها در مقابل بازیگران خرد و غیردولتی را افزایش می‌دهد. بازیگران به دلیل متغیر بودن اهداف و ساختارهایشان، پاسخ یکسانی به شرایط نمی‌دهند. برخی دولت‌ها توانایی بیشتری برای سازگاری دارند و از دل این

1. Complexity
2. Change

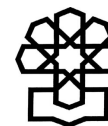

پیچیدگی و پویایی شکوفا می‌شوند و برخی دیگر با شکست مواجه می‌شوند. بدیهی است که شناخت روندهای حاکم بر مسائل و موضوعات جهانی و تدوین راهبردهای کلان با محوریت پیچیدگی و سرعت تغییرات در ابعاد سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی شرط ضروری در موفقیت دولت‌ها و دستیابی به اهداف و جایگاه تعریف شده است. بر همین اساس در کنار برنامه‌ریزی‌های میان‌مدت، دولت‌ها می‌بایست به تدوین سیاست‌گذاری‌های کلان و راهبردی در مسیر حرکت به جلو اقدام کنند.

جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به اولویت‌های استراتژیکی و ژئوپلیتیکی هویتی الهام‌بخش و نقشی برتر در معادلات منطقه‌ای برای خود تعریف کرده است. حفظ این جایگاه و تقویت توانمندی‌ها و ظرفیت‌های ملی مستلزم فهم و درک روندهای جهانی، پویای متغیر و پیچیده منطقه‌ای و بین‌المللی، شناخت بنیان‌های اقتدار بخشی در عصر نوین و تلاش برای کسب علوم و فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به عنوان مؤلفه‌های قدرت بخشی در هزاره جدید است.

پی‌نوشت‌ها

1. Will. Lissner, Furute Study, Now an Established Discipline, American Journal of Economics and Sociology, Volume 38, Issue 4.
2. www.dni.gov/nic/NIC_about.html.
3. www.dni.gov/nic/NIC_GlobalTrends2025htm.
4. Fareed Zakaria, Wanted: A New Grand Strategy, November 29 2008, Newsweek , at www.newsweek.com/id/171249.
5. Bruce Hoffman, Terrorism: Trends and Prospects at: www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR989.chap2.pdf.
۶. کولائی، الهه. موانع همگرایی کشورهای عضو اگو، رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، شماره ۱۰، تابستان ۳۸۵، ص ۴۷.

شماره مسلسل: ۹۴۴۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: روندهای جهانی تا سال ۲۰۲۵ میلادی پیامدها و الزامات آن برای

امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

Report Title: Global Trends 2025: It's Implications and Consequences for National Security of Iran

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه دفاعی)

تهیه و تدوین: مرتضی نورمحمدی

ناظر علمی: محمدحسین دیده‌گاه

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آنها:

۱. روندهای جهانی (Global Trends)

۲. سناریوها (Scenarios)

۳. ایران (Iran)

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۱۰/۳۰